

De geschiedenis van TvZ

‘Wie zou zoo’n blaadje nu lezen?’

Iedereen die meer wil weten over verpleegkundige vakbladen, nationaal en internationaal, kan terecht op internet. Maar, voorzichtigheid geboden! Zo promoten Amerikaanse verpleegkundigen *The American Journal of Nursing* als ‘the oldest and most honored broad-based nursing journal in the world’. Ook al verscheen het eerste nummer al in 1900, daarmee is het zeker niet het oudste vakblad. Die eer komt overigens ook niet toe aan TvZ. Verschenen in 1890 als *Maandblad voor Ziekenverpleging* was het net twee jaar later dan de *Nursing Record*. Dit Engelse vakblad, later omgedoopt tot *The British Journal of Nursing*, was in 1888 het eerste vakblad voor verpleegkundigen ter wereld. Toch was de komst van het *Maandblad voor Ziekenverpleging* in 1890 een gebeurtenis van formaat. Buitenlandse collega’s waren met stomheid geslagen: verpleegkundigen in het kleine Holland hadden hun eigen vakblad!

Nannie Wiegman, directeur Florence Nightingale Instituut

Toen de professionalisering van de verpleging in Nederland eenmaal op gang kwam, schoten verpleegstersopleidingen tussen 1890 en 1900 als paddenstoelen uit de grond. Welk gerenommeerd ziekenhuis wilde niet zo’n strak geüniformeerd verpleegsterscorps? Medici waren enthousiast over de groei van het aantal gediplomeerde verpleegsters. Tegelijk zorgde de veelheid aan opleidingen en pleegzusterverenigingen voor verwarring. Naarmate het aantal gediplomeerden groeide, namen de vragen toe. Hoe moest zo’n verpleegstersopleiding er uitzien en wat was de rol van de adjunct-directrice?

Twee dames met lef

Dit vroeg om een krachtige aanpak. Anna Reynvaan en Jeltje de Bosch Kemper, twee dames met een groot vertrouwen in de nog

prille verpleegstersgemeenschap, pakten de handschoen op. De plannen lukten niet meteen. In de deftige huiskamer van De Bosch Kemper discussieerden medici heel wat af. Waren verpleegsters wel in staat zoveel inge-

wikkelde teksten te begrijpen? Zou het lukken om religieuze zusters en lekenverpleegsters middels een tijdschrift met elkaar te verbinden? Waren verpleegsters überhaupt wel in een tijdschrift geïnteresseerd, want: ‘Wie zou zoo’n blaadje nu lezen?’ Reynvaan en De Bosch Kemper lieten zich niet van de wijs brengen. Op 15 september 1890 rolde het eerste nummer van het *Maandblad voor Ziekenverpleging*, nu TvZ, in kwarto formaat van de persen. Het eerste jaar telde het tijdschrift al 640 abonnees, waarna een gestage groei zich aftekende.

Artsen blijven aan zet

De eerste herdenkingsbundel van het tijdschrift verscheen in 1916 en geeft een fraai beeld van de eerste 25 jaar. Het belangrijkste moment was de adoptie van het *Maandblad* in 1893 door de Nederlandsche Bond voor Ziekenverpleging, de V&VN *avant la lettre*. Door de relatie met deze Bond kreeg TvZ een nauwe band met de verpleegkun-

Groep verpleegsters in het Binnengasthuis Amsterdam, begin 1900.

dige achterban. Het was tegelijk de periode waarin medici een invloedrijke, controlerende rol op de inhoud van het blad hadden. Verpleegsters en verplegers bleven op de achtergrond. Achter de schermen vergaderden ze weliswaar mee en zetten ze kopjes thee voor de medici, maar hun eigen ideeën kwamen nauwelijks aan bod. Hoe anders ging het eraan toe in *Nosokómos. Tijdschrift van de Nederlandsche Vereniging tot Bevordering der Belangen van Verpleegsters en verplegers*. In dit rebelse tijdschrift draaide het juist om de bijdragen van de verpleegsters en verplegers zelf. Mondige beroepsbeoefenaren aan de ene kant, ook wel '500 slechte verplegenden' genoemd, stonden lijnrecht tegenover hun behoudende collega's en medici van de Bond. Een mijlpaal in de beginperiode van TvZ was het afscheid van redactrice Jeltje de Bosch Kemper in 1913. Er kwam een special, gewijd aan haar werk voor het *Maandblad*. Vanaf dat moment verscheen het tijdschrift twee keer per maand voor f2,50 per jaargang, voorzien van een nieuwe *look en feel* en de naam *Tijdschrift voor Ziekenverpleging* (TvZ). De oplage was inmiddels gestegen tot 3300.

Ieder een eigen blad

De kracht van TvZ was de nauwe relatie met de heersende en succesvolle Nederlandsche Bond voor Ziekenverpleging. Wie lid was van deze Bond ontving automatisch TvZ. Hiermee was het tijdschrift verzekerd van een constante stroom abonnees. De oplage steeg verder tot bijna 4000. Heel lang heeft TvZ niet het rijk alleen gehad. Vanaf 1900 waren er kapers op de kust. Zo hadden wijkverpleegsters, verenigd in hun confessionele zuilen als het Groene Kruis, het Wit-Gele Kruis en het Oranje Groene Kruis, allemaal hun eigen tijdschrift. Ook verplegers en verpleegsters uit de verstandelijk gehandicaptenzorg, de

Groep verpleegsters in het Groot Ziekengasthuis te 's Hertogenbosch, begin jaren '40.

psychiatrische instellingen en de inrichtingen voor zenuwziekten beschikten over eigen communicatiekanalen, zoals het in 1900 opgerichte *Refújah. Christelijk Maandblad voor Ziekenverpleging*. Voor directrices en adjunct-directrices was *Het Ziekenhuiswezen* uit 1927 een belangrijke informatiebron. Naast deze tijdschriften bestonden er nog tal van kleinere bladen waar verpleging een rol in speelde, zoals speciale vrouwentijdschriften of het *Tijdschrift voor Sociale Hygiëne*. Deze veelheid aan vakbladen geeft aan hoe versnipperd de verpleegkundige beroepsgroep was.

Op weg naar eenheid

Na de Tweede Wereldoorlog kreeg de verpleging een nieuwe impuls. De vele verpleegkundige organisaties misten samenhang en dat remde de beroepsontwikkeling. Energiek sloeg men de handen ineen. Onder leiding van Frederike Meyboom, een van de *leading nurses*, ontstond een nieuwe beroepsorganisatie, de Federatie van Nederlandse verenigingen die de belangen van de verpleging en de verplegenden behartigen, afgekort tot de Federatie. Het

was geen sinecure om die koepel tot stand te brengen, want sommige organisaties moesten zichzelf eerst juridisch opheffen. Vervolgens ging de discussie over de vraag of de Federatie een eigen tijdschrift moest oprichten of dat men zou samengaan met de vereniging Het Tijdschrift voor Ziekenverpleging. Na heftige debatten koos men ervoor TvZ onder te brengen in een nieuwe stichting met vertegenwoordigers uit alle bestaande lidbonden. Opgelucht kon verpleegkundige Ank Reineke, de nieuwe voorzitter van de Federatie, haar eerste redactionele bijdrage beëindigen met de woorden: 'Moge de toekomst uitwijzen dat deze offers niet vergeefs waren en het orgaan van de Federatie voor alle verplegenden een waardevol tijdschrift zal worden.' Vanaf 1 januari 1948 was TvZ hét blad van de Federatie, de nieuwe koepel van beroepsorganisaties. De redactie zag het tijdschrift als een belangrijk bindmiddel tussen verpleegkundigen onderling. Bestond de redactie eerst nog uit twee medici en zeven verpleegkundigen, in 1950 verlieten de medici definitief de redactie. Vanaf dat moment bestierden uitsluitend verpleeg-

kundigen zelf TvZ. In 1954 kwam de eerste mannelijke verpleegkundige de gelederen versterken. Geleidelijk veranderde ook de signatuur van het tijdschrift. Zo kregen de lidorganisaties veel ruimte om verslag te doen van hun activiteiten. De achterliggende gedachte was dat iedere organisatie zo het contact met de eigen achterban goed kon onderhouden. Vanaf dat moment grepen verpleegkundigen zelf ook steeds vaker naar de pen, waardoor TvZ echt hún vakblad werd. Met eenheid binnen de beroepsorganisaties en een vakblad dat de professionalisering ondersteunde, waren verpleegkundigen eindelijk eigen baas.

Cacao en pepermunt

Na 1960 werd TvZ steeds professioneler en moderner. Hoewel de term 'sponsoring' nog niet was uitgevonden, timmerde het blad aardig aan de weg waar het marketingactiviteiten betrof. Het belangrijkste promotiemiddel bleek de beroepsbeoefenaar zelf. Fabrikanten koppelden verpleegkundigen aan cacao, beddengoed, schoeisel en pepermunt en daarmee aan gezondheid. De advertentiepagina's zorgden voor extra dikke nummers met veel afwisseling. Ook op pr-gebied wist TvZ van wanten. Blanco advertentieruimtes verschenen met teksten als 'jammer, als hier uw advertentie had gestaan, hadden ruim 14.000 abonnees uw adres geweten'. Ze hadden er geen marketingbureau voor nodig.

Wat TvZ actueel hield, waren de vele vacatures. Raadplegen verpleegkundigen tegenwoordig het internet voor een leuke baan, toen deden ze dat in TvZ. En niet alleen nieuwe banen, ook alle namen van gediplomeerden kregen standaard een vermelding. Wie research wil doen naar de carrière van Nederlandse verpleegkundigen, kan geen betere bron raadplegen dan TvZ. Na 1965 traden nieuwe organisaties toe en kreeg TvZ

een andere juridische structuur. Het blad bleef echter hét orgaan van de Federatie en bereikte in 1971 met 23.000 abonnees de hoogste oplage ooit.

Het succes was van korte duur. Door strubbelingen tussen de lidorganisaties was de Federatie genoodzaakt zichzelf in 1975 op te heffen, waarmee de natuurlijke band met de beroepsgroep verdween. TvZ was niet meer vanzelfsprekend de spreekbuis van alle verpleegkundigen.

De tijdschriftenmarkt verandert

Vanaf de jaren negentig kreeg TvZ serieuze concurrentie van nieuwe vakbladen als *Verpleegkunde Nieuws*, *Nursing*, *Tijdschrift voor Verzorgenden* en verenigingsbladen als *Verpleging NU* en *V&VN Magazine*. Bovendien kregen gespecialiseerde verpleegkundigen behoefte aan informatie over de nieuwste ontwikkelingen op hun eigen vakgebied. Dit genereerde hooggespecialiseerde tijdschriften.

Sinds 2000 is de functie van tijdschriften razendsnel aan het veranderen. Het digitale tijdperk noopt tot het maken van complexe keuzes: stellen we alle publicaties online beschikbaar, houden we vast aan het traditionele tijdschrift of is een combinatie van beiden een oplossing? Ook doelgroepen gaan anders met elkaar om. Voor verpleegkundigen heeft TvZ niet meer de functie van communicatiemiddel tussen collega's onderling. Zij vinden elkaar inmiddels via de sociale media en op allerlei online platforms, dag en nacht. De sterke band, die TvZ lange tijd met de doelgroep had, verdween en leidde tot een vermindering van het aantal abonnees.

De toekomst van TvZ

Het 125-jarig bestaan van TvZ is niet alleen aanleiding om terug te kijken, het biedt ook de kans om nieuwe stappen te

Verpleegkundigen anno nu.

zetten. Immers, de verpleegkundige context is veranderd, sociale media zijn bepalend geworden en verpleegkundigen en verzorgenden hebben met V&VN een stevige beroepsorganisatie. En dat biedt kansen! In 2016 viert V&VN zijn tienjarig bestaan. Met zo'n 65.000 leden vertegenwoordigt deze beroepsvereniging een flink deel van de beroepsgroep, zij het niet 100%. Daarmee is er voor het eerst sinds 1975 weer sprake van aantoonbare eenheid. Om de relatie met de leden te onderhouden, hanteert V&VN een actief beleid op het gebied van sociale media. Daarnaast is er een betrekkelijk bescheiden verenigingsblad. Zou het niet een geweldige uitdaging voor zowel TvZ als V&VN zijn om nu samen op te gaan trekken? TvZ kan zich dan verder ontwikkelen tot een breed, veelzijdig en sterk op inhoud gericht vakblad, een vakblad weer voor alle verpleegkundigen, gedragen en gesteund door de beroepsgroep zelf. In 2040 vieren we dan met de hele beroepsgroep trots en zelfbewust het 150-jarig jubileum van het bijna oudste verpleegkundig tijdschrift ter wereld. Wat een mijlpaal! ■